

Bioforsk Rapport

Vol. 2 Nr. 84 2007

Vegetasjonskartlegging i Støttværet naturreservat

Effekter av reinbeite på Helløya og Måøya

Thomas Holm Carlsen

Bioforsk Nord, Tjøtta

<i>Tittel/Title:</i> Vegetasjonskartlegging i Støttværet naturreservat. Effekter av reinbeite på Helløya og Måøya			
<i>Forfatter(e)/Autor(s):</i> Thomas Holm Carlsen			
<i>Dato/Date:</i> 20.08.2007	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 4210062	<i>Arkiv nr./Archive No.:</i>
<i>Rapport nr. Report No.:</i> 84/2007	<i>ISBN-nr.:</i> 978-82-17-00252-9	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 19	<i>Antall vedlegg/Number of appendix:</i> 0
<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Nordland		<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Ingvild Gabrielsen	
<i>Stikkord/Keywords:</i> Støttværet, naturreservat, Helløya, Måøya, vegetasjonskartlegging, reinbeite, tråkkskader, fugleliv, dynevegetasjon, sanddyner		<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmark	

Ansvarlig leder/Responsible leader

Prosjektleder/Project leader

Håkon Sund

Thomas Holm Carlsen

Forord

På bestilling fra Fylkesmannen i Nordland er det gjort en vegetasjonskartlegging på Helløya og Måøya i Støttværet naturreservat, Meløy. Hensikten med oppdraget var å avdekke eventuelle skader eller forringelser av verneverdiene, hovedsakelig botaniske, på disse øyene som følge av reinbeiting vintrene 2004/2005 og 2006/2007.

Tjøtta 20.08.07

Thomas Holm Carlsen

Forside: Måøya. Foto: Thomas H. Carlsen

Innhold

1. Sammendrag.....	4
2. Innledning.....	5
3. Metoder	6
4. Resultater og diskusjon.....	7
4.1 Feltarbeid i Støttværet naturreservat	7
4.1.1 Helløya, botanisk kartlegging	7
4.1.2 Reinbeite på Helløya	11
4.1.3 Måøya, botanisk kartlegging.....	12
4.1.4 Måøya, ornitologiske observasjoner.....	14
4.1.5 Reinbeite på Måøya	15
4.2 Diskusjon	15
4.2.1 Helløya.....	15
4.2.2 Måøya	16
4.2.3 Generelt	16
5. Konklusjoner	17
6. Referanser	18
7. Vedlegg.....	19

1. Sammendrag

Bioforsk Nord, Tjøtta har på oppdrag fra Fylkesmannens miljøvernavdeling, Nordland foretatt en statusvurdering av vegetasjonen på de to største og mest verdifulle øyene i Støttværet naturreservat, Helløya og Måøya. Bakgrunnen for dette er at et relativt stort antall rein har benyttet Støttværet som vinterbeite både vinteren 2004/2005 og 2006/2007. Estimert antall rein siste beitesesong er ca. 700. Disse fordelte seg etter hvert på flere av øyene i været, men holdt seg hovedsakelig på Indrestøtt og Svenningen hvor bebyggelsen er. Reinen har vært på Helløya, noe som bekreftes både av ekskrement- og gevirfunn, samt av observasjoner gjort av lokalbefolkninga. Det er mer usikkert om reinen har vært på Måøya.

Resultatene fra feltarbeidet viser at reinens beiting ikke har ført til noen forringelse av de verdifulle botaniske områdene på hverken Helløya eller Måøya. Dette skyldes nok først og fremst at beitetrykket har vært lavt på Helløya og så godt som fraværende på Måøya.

Hvis Helløya og Måøya i framtiden skal benyttes til reinbeite anbefales det å følge dette opp gjennom feltbefaringer både under og etter beitesesongen for å regulere beitetrykket hvis dette skulle bli for høyt. Øyene har nasjonale botaniske verdier som kan bli ødelagte hvis man ikke følger opp framtidig beiting med faglige vurderinger underveis. Måøya har dessuten et rikt fugleliv som er sårbart overfor forstyrrelser i hekkeperioden som starter i begynnelsen av april.

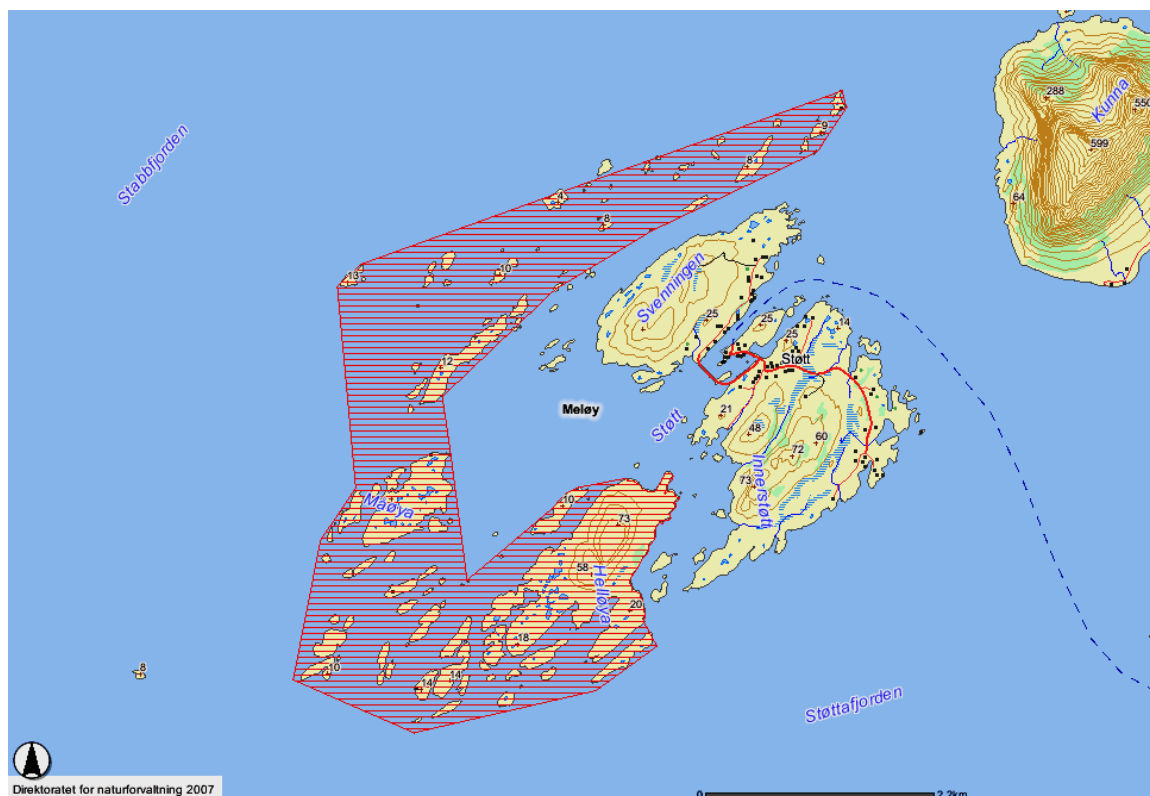
2. Innledning

Støttvær ligger i Meløy kommune, like sørvest for Kunna. Det tar ca. en halv time å kjøre med nordgående hurtigbåt (Nordlandsekspressen) fra Ørnes, som er kommunesenteret. Det er både hurtigbåt- og fergeforbindelse til Støtt. Bebyggelsen finner man på Svenningen, Indrestøtt og en holme mellom disse øyene som alle er bundet sammen med vegfyllinger og en molo mot sør som lukker inne hele havnebassenget. I 2005 var det 47 fastboende på Støtt.

Støttværet naturreservat ble opprettet den 6. desember 2002 og omfatter alle øyene i været med unntak av Svenningen, Indrestøtt og noen små øyer i tilknytning til disse (se figur 2.1). Reservatet dekker et areal på 11.436 dekar hvorav 8.396 dekar er sjøareal. De to øyene som som omfattes av foreliggende undersøkelse er Helløya og Måøya.

I vintersesongene 2004/2005 og 2006/2007 har Støttværet vært benyttet som vinterbeiteområde for rein. Øyværet ligger innenfor Saltfjellet reinbeitedistrikt. I følge reindriftskontoret i Fauske var reintallene på ca. 500 for første sesong og på ca. 700 vinteren 06/07. Reinen ble fraktet til Støtt med lastebil/ferge på seinhøsten og fraktet fra øyværet på våren rundt april - mai. Reinen sprer seg lett mellom øyene ved å svømme eller vasse over de store gruntvannsområdene på fjære sjø. I følge lokalbefolkninga holdt reinen seg hovedsakelig på øyene med bosetning til over nyåret (siste beitesesong) før en del av flokken forflyttet seg over til andre øyer, hovedsakelig Helløya (Karl Sørensen pers. medd.). Reinen skal viss nok ikke ha vært på Måøya beitesesongen 2006/2007, og det er også usikkert om Måøya har blitt benyttet den første sesongen.

Bakgrunnen for denne rapporten er konflikt mellom fastboende/grunneiere og reineierne om hvorvidt beitetrykket har vært for stort eller ikke, og om i det hele tatt det er naturlig eller forsvarlig å ha rein ute i Støttværet, som har områder med store botaniske og ornitologiske verdier. Hensikten med vegetasjonskartleggingen er å avklare hvorvidt det er oppstått skader på vegetasjon på Helløya og Måøya som følge av reinbeite og med utgangspunkt i tidligere registreringer i naturreservatet.

Figur 2.1. Oversikt over Støttværet med naturreservatet skravert i rødt.

3. Metoder

Havstrandsrapporten fra 1988 (Elven m.fl. 1988), som beskriver botaniske verdier på havstrender i Nordland, har blitt brukt som sammenligningsgrunnlag for beskrivelse av endringer i den botaniske sammensetningen for de to nevnte øyene.

Feltbefaringa ble gjennomført den 24. og 25. juli i 2007. Den første dagen ble Helløya kartlagt, mens dag to ble brukt på Måøya i en kombinasjon av botanisk kartlegging og ornitologisk registrering. På Helløya ble arbeidet med kartlegginga konsentrert til å se på tangstrand/tangvollvegetasjon, samt å vurdere dynevegetasjonsområder for slitasje, erosjon og artssammensetning. Det er disse vegetasjonstypene som har gitt Helløya en nasjonal, høy verdi (4N) i Havstrandsrapporten (Elven m.fl. 1988). Kystlyngheiene ble sjekket for lav- og "myrgras"forekomster (ulike arter i starrfamilien og grasfamilien som finnes på myrområder) for vurdering av beitepresset.

På Måøya ble områdene med rik sumpvegetasjon undersøkt for en vurdering av eventuelle tråkk- og/eller beiteskader på denne vegetasjonen, samt om den var godt utviklet eller så puslete ut. Det ble også vurdert om mengden av jordpartikler i vannet (ukonsolidert mudder) var betydelige i de mange dammene på øya som følge av reinens eventuelle tilstedeværelse. Som for Helløya ble kystlyngheia på Måøya sjekket for lav- og myrgrasforekomster for vurdering av beitepresset.

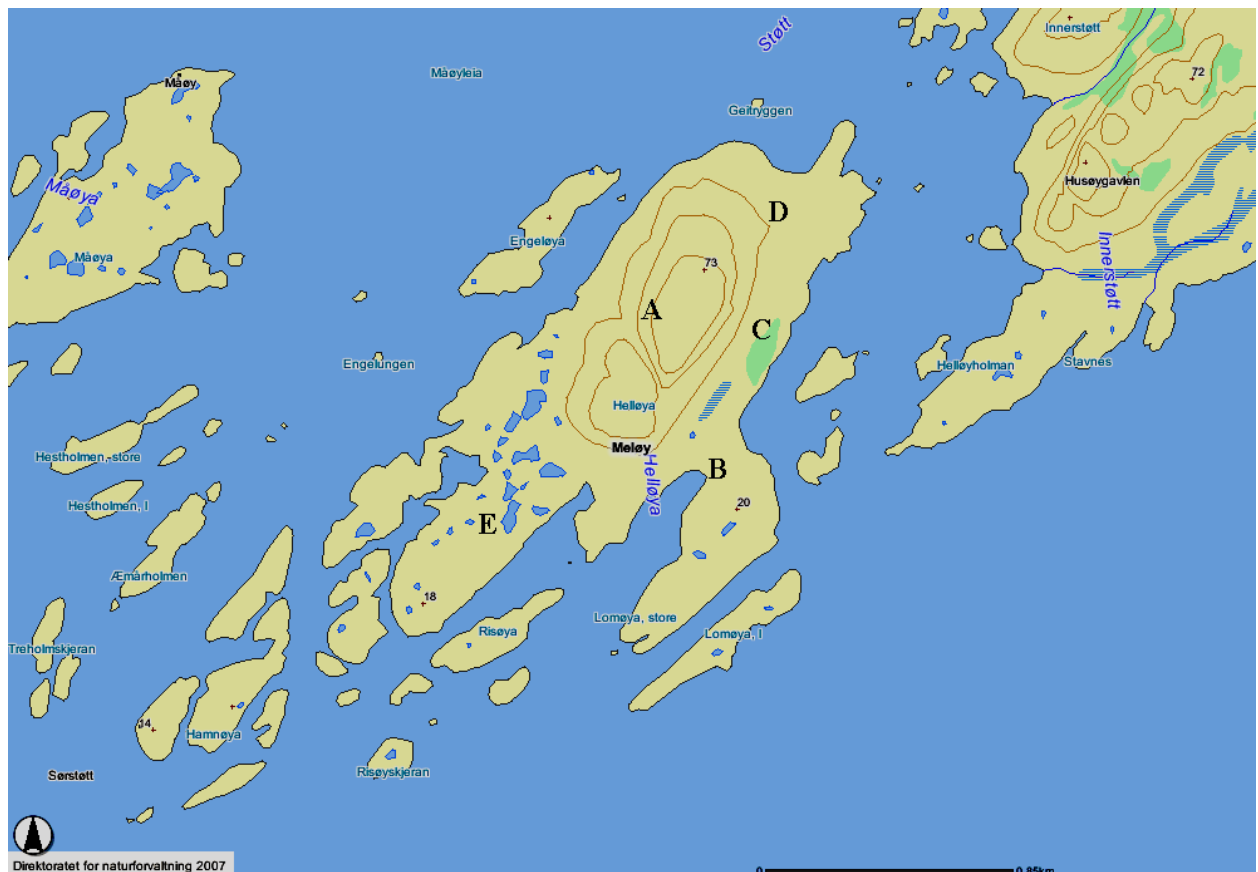
En vurdering av reinens eventuelle påvirkning på fuglefaunaen på Helløya og Måøya var opprinnelig en del av arbeidet, men ble tatt ut på grunn av ressursbegrensning. Likevel har jeg tatt med en oppsummering av fuglearter som ble registrert under befaringa på Måøya, som har den desidert rikeste fuglefaunaen av de to øyene.

4. Resultater og diskusjon

4.1 Feltarbeid i Støttværet naturreservat

4.1.1 Helløya, botanisk kartlegging

Helløya er på ca. 2300 x 1000 meter, med det høyeste punktet på 73 meter o.h. Nordvestdelen av øya består hovedsakelig av en rygg med slak helling mot kysten i nordvest og noe brattere mot øst, sør og sørvest. I sørvest er det relativt flatt og det går inn ei oppdelt vik med variert strand langs kanten, hovedsakelig strandberg. Her finnes mange små dammer. Fra sørøst til nordøst på øya finnes det et nesten sammenhengende område med sandstrand og strandeng med flere sandviker med tangstrandforekomster. I sørøst er Store Lomøya landfast med Helløya over et brett sandeid. Eidet har etablert dyne og sandstrand både på sørvest- og nordøstsida. Også på nord- og nordøstsida av Helløya finnes et ganske stort område med etablert dyne og sandstrand.

Figur 4.1. Kart over Helløya med hovedvegetasjonstypene (A-E). Måøya ligger nordvest for Helløya øverst til venstre på kartet.

Hovedvegetasjonstype på Helløya er fattig kystlynghei dominert av røsslyng, krekling, molte og torvmyrull, med heigrå- og torvmose sp. og lav (bl.a reinlav) i bunn. Også store forekomster av soldogg på de fuktigste partiene. Denne vegetasjonstypen finnes på og ved ryggen av Helløya (A) (figur 4.1 og bilde 4.1)

Bilde 4.1. Fattig kystlynghei dominert av krekling, røsslyng, molte, torvmyrull, samt ulike moser og lav. Markert med A i figur 4.1.

Eidet i sørøst (B) (figur 4.1): Tangvoll/forstrand med arter som tangmelde, østersurt og strandreddik. Denne går over i lågurt-flerårsvoll med arter som klengemaure og vrangdå, gras-flerårsvoll, hestehavretype og høgurt-flerårsvoll, normaltype (Elven m.fl 1988) (bilde 4.2). Flere interessante arter ble funnet her, som vaid og brunrot. Lengre inn (nordover) finnes betydelige områder med erodert og etablert dynevegetasjon. Dominerende arter her er fjellflokk, hestehavre, enghumleblom, lodnerublom, øyentrøst sp., blåklokke, kvitmaure og fjellfrøstjerne. Andre arter som finnes her er gåsemure på flerårsvollene, storengkall, stornesle, høymole, mjødurt, tveskjeggveronika, engsoleie, gulaks, tiriltunge, ryllik, stemorsblomst, teiebær, fuglevikke, gulflatbelg, vill-løk, engkvein og blåmunke (ved tufter).

Bilde 4.2. Tangvoll/forstrand med arter som tangmelde, østersurt og strandreddik. Denne går over i lågurt-flerårsvoll med arter som klengemaure og vrangdå, gras-flerårsvoll, hestehavretype og høgurt-flerårsvoll, normaltype.

Videre nordover går vegetasjonen over i fattig lynghei, einerkratt, et plantefelt med furu, samt en del bjørkekratt/skog (C) (figur 4.1).

Når man nærmer seg nordøstsida av øya kommer en inn i et nytt dynesystem med erodert og etablert dyne (D) (figur 4.1) med stort sett samme artssammensetning som i sørøst. I tillegg finnes flere krevende arter som stortveblad, dvergjamne, marinøkkel, loppestarr og hårstarr. Andre arter som også ble registrert er knopparve, vanlig arve, bueforglemmegei, kvitkløver, kornstarr og nyresoleie. Også her finnes frodige ettårsvoller av tangmelde-typen. Lengst i øst er det bergstrand og fattig lynghei som dominerer (bilde 4.3).

Bilde 4.3. Utsikt fra toppen av Helløya mot nordøst. Fattig kystlynghei mot toppen og kalkrik dynevegetasjon på slettelandskapet ved sundet. Svenningen og Kunna (lengst bak) i bakgrunnen.

I de flate partiene på sørvestsida av Helløya er det fattig lynghei som dominerer med et betydelig innslag av små ferskvannsdammer (E) (figur 4.1 og bilde 4.4). De fleste dammene var klare (uten jordpartilker) og mørke uten vegetasjon, mens noen hadde spredte forekomster av flotgras. Her finnes også en tangvik med følgende soneringsmønster: frodig ettårsvoll, tangmeldetype som går over i en lågurt-flerårsvoll, klengemaure-vrångdå-type med et betydelig innslag av strandbalderbrå som går over i en høgurt-flerårsvoll, normaltype med bl.a. høymole og litt brunrot.

Bilde 4.4. I de flate partiene på sørvestsida av Helløya er det fattig lynghei som dominerer med et betydelig innslag av små ferskvannsdammer.

4.1.2 Reinbeite på Helløya

Spør etter rein på øya ble funnet i form av ekskrement og et gevir. Tettheten av ekskrementer indikerer at beitetrykket har vært lavt. Dette styrkes av at det fremdeles er sporadisk mye lav igjen i den fattige lyngheia og at skader på vegetasjonen er små og begrenset.

Tang- og strandvollene og forstrendene ser tilsynelatende uberørte ut av reinens tilstedeværelse. Tangmeldevollene er frodige og konsentrerte og soneringsmønsteret (overgangen) innover mot etablert dynevegetasjon er jevne og intakte. Dynevegetasjonen ser stort sett intakt ut, men på enkelte deler av den etablerte dynevegetasjonen er det flekkvis erosjon der vegetasjonen er borte og man ser rett ned i kalksanden (bilde 4.5). Dette *kan* skyldes at rein har gravd etter mat og fjernet det skrinne jordsmonnet. Inntrykket fra årets feltarbeid er at de etablerte dynene ikke har tatt noen vesentlig skade av reinbeitet de to sesongene reinen har vært her.

Bilde 4.5. Erodert dynevegetasjon. Her ser man rett ned i kalksanden.

4.1.3 Måøya, botanisk kartlegging

Måøya er ei låg og småkupert øy på ca. 1200 x 650 meter. Kysten er nokså jevn, kun delt opp av noen små vikar. Vikene har små strandenger med pøler og tangvoller. Inne på øya finnes mange små vann, med overganger fra saltvasspoller via brakke til ferske dammer. Øya er dekt av en mosaikk av dammer og kystlynghei av røsslyng-kreklingtype med mye mose og lav i bunn, og påvirkes nok av sjøsprut i større eller mindre grad. Måøya bærer preg av å være beitet av gås.

Artsutvalget av strandplanter er sparsomt, men en konsentrert ansamling av vaid er verdt å nevne (bilde 4.6). De store botaniske verdiene finner man i de strandnære dammene. Flere av artene er nasjonalt eller regionalt meget sjeldne, og øya er en nøkkelokalitet for de antatt fuglespredte vass- og sumpplantene på Nordlandskysten (Alm m.fl. 1987). Interessante arter er bl.a. dikevasshår, midtnorsk sivaks, bueforglemmegei, akstusenblad, broddtjønnaks og småhavgras (bilde 4.7).

Bilde 4.6. En stor, konsentrert bestand av vaid. Vaid er en nasjonalt sjelden art.

Bilde 4.7. Vass- og sumpvegetasjonen på Måøya er av nasjonal verdi. Interessante arter er bl.a. dikevasshår, midtnorsk sivaks, bueforglemmegei, akstusenblad, broddtjønnaks og småhavgras. Her vises myrhatt og akstusenblad.

4.1.4 Måøya, ornitologiske observasjoner

Måøya er også en svært viktig ornitologisk lokalitet med hekking av sjeldne og sårbare arter som f.eks. smålom og sildemåke. Under feltarbeidet den 25. juli ble følgende arter observert med antall i parentes: sildemåke (ca. 20 par), gråmåke (ca. 50), svartbak (5-10), fiskemåke (ca. 10), makrell/rødnebbterne (20+ par), tyvjo (8-9), smålom (4 voksne, 1 unge), grågås (50-60), brunnakke (30) (bilde 4.8), stokkand (10-12), krikkand (1), ærfugl (4 voksne, 1 unge), rype (6 voksne, 3 unger), svømmesnipe (2), vipe (3), storspove (1), steinvender (2 voksne, 1 unge), linerle (1), skjærpiplerke (15+), heipiplerke (4-6), havørn (2).

Bilde 4.8. Brunnakke og smålom (en adult og en juvenil lengst til høyre i bildet) i næringsrikt vann på Måøya.

4.1.5 Reinbeite på Måøya

Det ble ikke registrert noen skader fra rein som eventuelt hadde vært på Måøya i vinter. Dammene var klare uten ukonsolidert mudder, det var fremdeles mye lav og myrgress på øya og erosjonsskadene som ble registrert var det vånd som hadde stått for. At det ikke har vært rein på Måøya antydes også av Karl Sørensen som er grunneier og fastboende i Støttværet.

4.2 Diskusjon

4.2.1 Helløya

Årsaken til at det ikke ble registrert betydelige skader på vegetasjonen på Helløya er nok at beitepresset har vært lavt i vinter. I følge lokalbefolkninga på Støtt vandret ikke reinen over til Helløya før over nyåret d.å. og det var bare snakk om en liten del av den totale flokken på ca. 700 dyr som benyttet seg av Helløya som beiteland. Hvis beitetrykket hadde vært stort her ville man forventet å finne tydeligere erosjonsskader på de etablerte dynene og skader i soneringsmønsteret fra forstrand/tangvoll til etablert dyne (se Elven m.fl. 1988 s. 126). I tillegg ville man forventet å finne mindre lav og myrgress enn det som ble gjort.

4.2.2 Måøya

Måøya har ingen synlige skader av reinbeite. Reinen har ikke vært utpå denne øya i løpet av vinteren.

4.2.3 Generelt

Med tanke på at både Helløya med sin velutviklede sandvegetasjon og Måøyas spesielle vass- og sumpvegetasjon representerer en høy, nasjonal verdi (begge 4N, Elven m.fl. 1988), bør eventuell framtidig beiting med rein følges opp nøye gjennom hele beitesesongen slik at beitetrykket kan reguleres omgående hvis dette blir nødvendig for å hindre skader på vegetasjonen (jfr. forskrift 2002-12-06, nr 1416, vedlegg 19, www.lovdato.no).

Generelt sett kan beiting bidra til å øke den botaniske verdien for enkelte vegetasjonstyper. Dynevegetasjonen på Helløya er til en viss grad kulturbetinget da det tidligere både har vært beitet og slått i disse områdene. Den siste tida ser man en tydelig gjengroingsprosess som er i gang, spesielt i den sørligste delen (B, figur 4.1) der hestehavre er dominerende i et relativt stort område (bilde 4.9). Beite med storfe og sau kunne ha begrenset denne prosessen. Om reinbeite kan ha noen positiv effekt på kulturmarka er tvilsomt, da reinen blir tatt bort fra vinterbeitene i april/mai før veksts sesongen begynner for alvor.

Bilde 4.9. Gjengroing med hestehavre er betydelig i den sørlige delen av sandvegetasjonen på Helløya.

5. Konklusjoner

Reinbeitet i Støttværet vintersesongen 04/05 og 06/07 synes ikke å ha ført til noe forringelse av de verdifulle botaniske områdene på hverken Helløya eller Måøya. Dette skyldes først og fremst at beitetrykket har vært lavt på Helløya og så godt som fraværende på Måøya.

Hvis Helløya og Måøya skal benyttes til reinbeite i framtiden anbefales det å følge dette opp gjennom feltbefaringer både under og etter beitesesongen for å regulere beitetrykket hvis dette skulle bli for høyt. Øyene representerer nasjonale botaniske verdier som kan bli ødelagte i form av tråkkskader, som kan føre til erosjon i sandynene og økt avrenning av jordpartikler til dammene, samt direkte tråkkskader i de grunne vannene som kan føre til skader på vannplantebestandene. Måøya har dessuten et rikt fugleliv med hensynskrevende arter som smålom, vadere og gressender. Disse er sårbare overfor forstyrrelser i hekkeperioden som starter i begynnelsen av april.

6. Referanser

Alm T, Elven R & Fredriksen K (1987). Bidrag til karplantefloraen på Nordlandskysten . Polarflokken (2) 1987.

Elven R, Alm T, Edvardsen H, Fjelland M, Fredriksen K E & Johansen V (1988). Botaniske verdier på havstrender i Nordland. B: Beskrivelser for regionene Nord-Helgeland og Salten. Økoforsk rapport 1988, 2B; 1-418.

<http://www.lovdatab.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/usr/www/lovdatab/for/lf/mv/mv-20021206-1416.html&emne=st%28ttv%26ret&&>

7. Vedlegg

Oversikt over vedlegg

Nr Emne
